

اثربخشی آموزش مهارت ارتباطی از طریق چندرسانه‌ای بر عزت‌نفس دانش‌آموزان دختر کم‌شنا

آذر خزائی^۱، محمدرضا نیلی احمدآبادی^۲، ثریا خزائی^۳، زهرا دریکوندی^۴

تاریخ دریافت: ۹۵/۳/۲۹ پذیرش نهایی: ۹۶/۵/۲۳

چکیده

پژوهش حاضر به منظور بررسی تأثیر آموزش مهارت ارتباطی از طریق چندرسانه‌ای بر عزت‌نفس دانش‌آموزان دختر کم‌شنا صورت پذیرفته است. روش تحقیق از نوع شبه‌آزمایشی و جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان کم‌شنا پایه ششم ابتدایی شهر تهران بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس ۳۰ نفر از دانش‌آموزان انتخاب و به صورت تصادفی در دو گروه کنترل و آزمایش تقسیم شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش، پرسشنامه عزت‌نفس کوپراسمیت بود. این مقیاس ۵۸ سوال دارد، ۵۰ سوال آن عزت‌نفس را می‌سنجد و ۸ سوال آن دروغ‌سنج می‌باشد، در مجموع ۵۰ ماده آن به ۴ خرده مقیاس عزت‌نفس کلی، عزت‌نفس اجتماعی، عزت‌نفس خانوادگی و عزت‌نفس تحصیلی تقسیم می‌شود. نمره-گذاری آن به صورت صفر و یک صورت می‌گیرد و پاسخ آن با بله و خیر مشخص می‌شود. گروه آزمایش طی هفت جلسه با استفاده از نرم‌افزار چندرسانه‌ای محقق ساخته آموزش دیدند و گروه کنترل به‌دوراز متغیر مستقل نگاه داشته شد. به‌منظور بررسی تغییرات حاصله، ابتدا یک پیش‌آزمون بر روی هر دو گروه اجرا شد. پس از اجرای پیش‌آزمون، گروه آزمایش در معرض متغیر مستقل قرار گرفت و از هر دو گروه پس‌آزمون به عمل آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از روش‌های آماری در دو سطح توصیفی (شاخص‌های مرکزی و پراکندگی) و استنباطی (تحلیل کوواریانس تک متغیری) استفاده شده است. به‌طورکلی نتایج به‌دست‌آمده حاکی از این بود عزت‌نفس دانش‌آموزان از طریق آموزش مهارت‌های ارتباطی با استفاده از چندرسانه‌ای افزایش نشان داد.

واژه‌های کلیدی: چندرسانه‌ای آموزشی، مهارت ارتباطی، عزت‌نفس، دانش‌آموزان کم‌شنا

مقدمه

شنوایی یکی از مهمترین حواس انسان است که بدون آن بسیاری از توانایی‌های انسان جهت سازگاری بامحیط، تحت الشعاع قرار می‌گیرد و باعث عقب ماندگی و ناتوانی در رشد ذهنی و عقلی می‌گردد. کم‌شنوایی شایع‌ترین

۱. دانشجوی دوره دکتری رشته تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران، نویسنده مسئول، azar.khazai@yahoo.com
۲. دانشیار گروه تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
۳. دانشجوی دوره دکتری رشته فناوری اطلاعات در آموزش عالی دانشگاه شهیدبهبشتی، تهران، ایران
۴. کارشناس ارشد رشته تکنولوژی آموزشی دانشگاه اراک، اراک، ایران

نقص مادرزادی است و میزان شیوع کم شنوایی در زمان تولد بیش از دو برابر مجموع دیگر اختلالات قابل ارزیابی کودکان است. در بررسی کودکان با آسیب شنوایی به نظر می‌رسد که نخستین و مهم‌ترین مسئله این کودکان اشکال در برقراری ارتباط است (هگد^۱، ۲۰۰۶). اغلب کودکان با آسیب شنوایی، به سبب محروم بودن از حس شنوایی که نقش مهمی در رشد مهارت‌های زبانی دارد، در زمینه مهارت‌های ارتباطی، متناسب با سطح هوشی خود عمل نمی‌کنند. کودکان کم‌شنوا کمتر از کودکان شنوا آغازگر مکالمه‌اند و وقتی در نقش پاسخ‌دهنده قرار می‌گیرند بیشتر از زمانی که آغازگر مکالمه‌اند مشکل دارند (رنجبر و همکاران، ۱۳۹۴). مهارت‌های ارتباطی به منزله آن دسته از مهارت‌هایی هستند که به واسطه‌ی آن افراد می‌توانند درگیر تعامل‌های بین فردی و فرایند ارتباط شوند؛ یعنی فرایندی که افراد در طی آن، اطلاعات، افکار و احساس‌های خود را از طریق مبادله کلامی و غیرکلامی با یکدیگر در میان می‌گذارند. این مهارت‌ها از چنان اهمیتی برخوردارند که نارسایی آن‌ها با احساس تنهایی، اضطراب اجتماعی و عزت نفس پایین همراه می‌باشد (احمدی، ۱۳۹۳). همانطور که اشاره شد، عمده‌ترین مشکل اجتماعی کم‌شنوایان ناشی از مشکل ارتباطی آنان است. دانش‌آموزان کم‌شنوا در آینده‌ای نه چندان دور باید در جامعه به کار پردازند و لازمه این امر این است که آن‌ها مهارت‌های ارتباطی مورد نیاز را فرا گرفته و به رشد اجتماعی قابل قبولی دست یافته باشند. بنابراین، یکی از رویکردهای آموزشی مهم برای دانش‌آموزان کم‌شنوا، آموزش مهارت‌های ارتباطی است (خزائی و همکاران، ۱۳۹۳). فرتی^۲ و همکاران (۱۹۹۳) به نقل از قویدل و همکاران (۱۳۹۳) به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت‌های اجتماعی باعث افزایش یکپارچه‌سازی افراد دارای ناتوانی با افراد عادی می‌شود.

دانش‌آموزان با آسیب شنوایی به علت محدودیت در ابزار ارتباطی، بیشتر در خطر طرد و عدم پذیرش از سوی دیگران قرار دارند و این مسئله بر درکی که فرد از خود دارد تأثیر می‌گذارد و باعث می‌شود آن‌ها خود را منفی ارزیابی کنند (رت و نندا^۳، ۲۰۱۲). کودکان ناشنوا به دلیل محدودیت در سلیسی و روانی از تعاملات فعال اجتماعی باز می‌مانند و این مسئله باعث تأخیر در ابعاد مختلف حالات روانی و ذهنی آنها می‌شود (عارفی و همکاران، ۱۳۹۲). این کودکان به علت نارسایی در مهارت‌های ارتباطی مستعد بروز رفتارهای برون‌نمود از قبیل

1. Hegde
2. Forti
3. Rath & Nanda

پرخاشگری هستند (نظامی‌پور و همکاران، ۱۳۹۴). این افراد به دلیل مشکلات شنوایی با مسائلی از جمله اضطراب، ناامیدی و عدم استقلال بیشتر روبرو هستند. در دوران یادگیری مهارت‌ها، از برقراری رابطه با محیط عاجز هستند و به‌رحال قادر به فهم کامل توضیحات اطرافیان و مربیان نیستند و نمی‌توانند نیازهای خود را بیان کنند (میلانی فر، ۱۳۷۸). بنابراین باید اذعان کرد که شنوایی یکی از مهم‌ترین حواس آدمی است و آسیب‌های شنوایی، بسیاری از سازگاری‌های انسان با محیط را تحت تأثیر قرار می‌دهد و موجب تأخیر در فرایند تحول می‌شود و در نتیجه قدرت ارتباطی انسان که از طریق شنیدن می‌تواند ابعاد گسترده‌ای داشته باشد دچار خلل و نقصان می‌گردد (به پژوه و صالحی، ۱۳۷۹).

عزت نفس یکی از عناصر روانی است که متأثر از ارتباط با دیگران است. ارتباط با دیگران باعث می‌شود که فرد نظر دیگران را درباره خود بداند و از ارزیابی آنها آگاه شود، با این حال ارتباط، بیشتری را فراهم می‌کند که فرد خود را ارزیابی کند و نظر خودش را نسبت به خود به صورت شفاف‌تری پس از ارتباط بداند. موفقیت در ارتباط با دیگران و نحوه ارتباط بر عزت نفس تاثیر دارد، چنان‌چه فرد روابط بهتری را با دیگران تجربه کند از عزت نفس بالاتری برخوردار خواهد شد و در غیر این صورت عزت نفس او کاهش خواهد یافت (تودور^۱، ۱۹۹۶، به نقل از میر محمد صادقی، ۱۳۸۳). گیریفیش^۲ (۲۰۰۶) به بررسی تأثیر آموزش مهارت اجتماعی بر عزت نفس دانش‌آموزان ناشنوا پرداخت و از فنون دستورالعمل، الگوسازی، بازخورد و ایفای نقش استفاده کرد. نتایج نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی بر افزایش عزت نفس مؤثر بوده است. افراد ناشنوا به خاطر عوامل مختلف از عزت نفس پایین برخوردارند (رحمانی شکیب، ۱۳۹۲). توکینان و بایلن^۳ (۲۰۱۰)، معتقدند که عزت نفس عاملی است که بر زندگی هر شخص مؤثر می‌باشد و در نتیجه بر زندگی دوران مدرسه به صورت مثبت و منفی تأثیر می‌گذارد. آنهایی که عزت نفس بالایی دارند، انعطاف‌پذیرترند و توانایی تولیدکردن راه‌های ابتکاری بیشتری برای مسائل را دارند. در مقابل، وجود عزت نفس پایین، موجب می‌شود این‌گونه دانش‌آموزان در مقابل همسن و سال عادی خود احساس ضعف و حقارت کنند و منجر به این شود که آنان روز به روز منزوی‌تر شوند و مشکلات ارتباطی و عاطفی آنان

2.Tudor
3.Grifish
3.Tokinan& Bilen

بیشترشود (ساکز و ولفی^۱، ۲۰۰۶). همانگونه که داشتن عزت نفس قوی در افراد عادی جامعه، بسیار حائز اهمیت است، در افراد استثنایی از جمله گروه ناشنویان، نه تنها بر پیشرفت تحصیلی و شغلی آن‌ها اثر می‌گذارد، بلکه در برقراری روابط اجتماعی بهتر، سازگاری‌های عاطفی بیشتر، مشارکت در امور اجتماعی، احقاق حقوق خود، بهره‌مندی از فرصت‌هایی که در اختیارشان قرار می‌گیرد، بسیار مؤثر است (حسینیان و همکاران، ۱۳۸۶).

روزنبلام^۲ (۲۰۰۰) و آرو^۳ (۲۰۰۷) در پژوهش‌های خود دریافتند که نوجوانان ناشنوا و نابینا در ارتباطات خود مشکلات زیادی از قبیل انزوای اجتماعی، دوستان اندک و سپری کردن وقتشان در تنهایی را تجربه می‌کنند و در خطر ابتلا به افسردگی و مشکلات روانی- اجتماعی قرار دارند. بنا به اظهارات ساکس و ولفی^۴ (۲۰۰۶) انزوای اجتماعی و فقدان حمایت اجتماعی کافی میان نوجوانان با آسیب شنوایی و بینایی ممکن است به عزت نفس پایین در آنها منجر شود. پژوهش‌ها نشان داده‌اند، افراد دارای اختلال شنوایی که از عزت نفس زیاد برخوردارند خیلی موثرتر می‌آموزند، روابط سودبخش‌تری را برقرار می‌کنند، بهتر می‌توانند از فرصت‌ها استفاده کنند، مولد بوده و خودکفا می‌باشند (گلدشتاین و مورگان^۵، ۲۰۰۴). شرط دارا بودن عزت نفس نگرش و احساس مثبت نسبت به خود، داشتن مهارت‌های لازم جهت برقراری ارتباط با دیگران است به نظر می‌رسد که بیشتر کودکان و نوجوانان این مهارت‌ها را به صورت طبیعی بدست می‌آورند ولی برخی به آموزش رسمی در این زمینه احتیاج دارند.

از طرف دیگر آموزش کودکان آسیب دیده شنوایی مشکل بوده و مهارت‌های خاصی را می‌طلبد، لذا برای آموزش صحیح به این افراد باید به شناسایی صحیح علایق و نیازهای این گروه و تدوین برنامه درسی مناسب پرداخت (نیلی و همکاران، ۱۳۸۹). همزمان با پیشرفت تکنولوژی، لزوم استفاده از فرصت‌های موجود در کمک به بهبود زندگی افراد استثنایی هر روز از قبل مهم‌تر شده است. کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌تواند فرصت‌های مناسب را برای دستیابی به اهداف برنامه‌های آموزشی بطور مستقل متحول سازد (فلورین و هگرتی^۶، ۲۰۰۴، ترجمه زارعی زوارکی و جعفرخانی، ۱۳۹۱). چندرسانه‌ای‌های آموزشی از آثار روزافزون این فناوری‌هاست

-
1. Sacks & Wolfe
 2. Rosenblum
 3. Aro
 4. Sacks & Wolff
 5. Goldstein & Morgan
 6. Florin & Hegerti

(عظیمی، ۱۳۹۲). رویکرد چند رسانه‌ای به دانش‌آموزان با نیازهای ویژه در یادگیری کمک شایانی می‌نماید. مک کوی و هرمانسن^۱ (۲۰۰۷)؛ آیرز و لانگ آن^۲ (۲۰۰۵). سیگافوس^۳ و همکاران (۲۰۰۷) و راینر^۴ و همکاران (۲۰۰۹) بیان نمودند که افراد استثنایی برای یادگیری به محرک‌های تصویری کشش نسبی دارند و محرک‌های تصویری را بهتر از محرک‌های دیگر پردازش می‌کنند (به نقل از نوروزی و همکاران، ۱۳۹۰) هرگونه نشانه و یا علامت بصری و استفاده از باقیمانده شنوایی به فراخورتوانایی‌ها و نیاز، ارائه نموده‌های کافی دیداری و به کارگرفتن همزمان سایر حواس در آموزش این کودکان، ضروری است (نیکخو، ۱۳۸۹). کامپیوتر در حال حاضر یک وسیله شایع در کلاس‌های درسی دانش‌آموزان آسیب دیده شنوایی است و از آنجا که کامپیوتر با لمس دست‌ها پاسخ می‌دهد برای ارائه اطلاعات بیشتر از چشم استفاده می‌کنند و معمولاً به قدرت شنوایی نیز نیازمند نمی‌باشد و دانش‌آموزان دارای نقص شنوایی هنگام کار کردن با آن با اشکال مواجه نمی‌شوند می‌توان آن را وسیله‌ای نویدبخش برای دانش‌آموزان ناشنوا و کم شنوا تلقی نمودیکی از فواید استفاده از نرم‌افزارهای چند رسانه‌ای و رایانه، تغییر باور دانش‌آموزان نسبت به توانایی‌های خود است که نتیجه آن، افزایش لذت و اعتماد به نفس است (خان^۵، ۲۰۱۰). دانش‌آموزانی که از تکنولوژی استفاده می‌کنند، نسبت به دانش‌آموزانی که از آن استفاده نمی‌کنند، دارای نگرش مثبت‌تری نسبت به توانایی‌های خود در حل مسایل هستند (میشرا و شارما^۶، ۲۰۰۴). دانش‌آموزان دارای نیازهای آموزشی ویژه می‌توانند از فناوری اطلاعات و ارتباطات به شیوه‌ای بهره‌مند شوند که دیگر دانش‌آموزان عادی به همان شیوه از این فناوری سود می‌برند (اسپارو هاک و یسانی^۷، ۲۰۰۷، ترجمه زارعی زوارکی ولایتی، ۱۳۹۲). مطالعات نشان داده است که استفاده از فناوری چند رسانه‌ای توانایی کودکان ناشنوا را در برقراری ارتباطات اجتماعی با بیان صحبت‌ها و احساسات قابل درک افزایش داده است (ناصح، ۱۳۸۸). در صورتی که بخواهیم به عوامل مؤثر در اثر بخشی برنامه‌های کمک آموزشی رایانه ای پی ببریم می‌توانیم به تحقیقات (کیگلکا^۸، ۱۹۹۵؛ لارسن^۱، ۱۹۹۵؛ ایس و ورتینگ^۲، ۱۹۹۰، به نقل از هال^۳، ۲۰۰۰) مراجعه کنیم،

2. McCoy & Hermansen

3. Ayres & Longone

4. Segafos

5. Rayner.

5. Khan

6. Mishra & Sharma

7. Sparrow Hack & Yasani

8. Kiglka

این محققان عوامل زیر را مهمترین عوامل در اثربخشی برنامه های رایانه ای در زمینه آموزش ویژه برمی شمردند: توانایی تحصیلی یادگیرندگان، نگرش دانش آموز، والدین، معلمان و دست اندرکاران آموزشی نسبت به برنامه های رایانه ای و اثربخشی آن، انعطاف پذیری برنامه ها، بهره گیری بهینه برنامه ها از نور، صدا، رنگ، انیمیشن و تعامل معلم با برنامه و ابزار رایانه ای.

از ویژگی های دیگر کامپیوتر، ظرفیت، تنوع، سرعت، خودکاری، اقتضایی بودن، تعامل پذیری، تمرکزپذیری، وضوح و اعتبارمی باشد که در آموزش و یادگیری اهمیت فراوانی دارند، این ویژگی ها سبب تغییر نقش معلم، آموزش بهترو سریعتر، یادگیری تعاملی، خودگردان یادگیری و حذف زمان و احساس خودکارآمدی و اعتماد به نفس در دانش آموزان است (آخوندنیا، ۲۰۰۹). علاوه بر تحقیقات عنوان شده موارد دیگری از طرف پژوهشگران پیشین در زمینه مهارت های ارتباطی و عزت نفس دانش آموزان کم شنوا عنوان گردیده، در زیر به بررسی برخی از پژوهش های انجام شده در این زمینه خواهیم پرداخت.

محمودی (۱۳۹۲) پژوهشی با عنوان مقایسه عزت نفس و مهارت اجتماعی دانش آموزان ناشنوا و نابینا در مقطع راهنمایی شهرستان کرج انجام داد. نتایج نشان دادند که عزت نفس در دو گروه دانش آموزان ناشنوا و نابینا متفاوت نیست. تفاوت در مهارت های اجتماعی دانش آموزان ناشنوا و نابینا مورد تایید قرار نگرفت. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که با افزایش رفتارهای مثبت مهارت اجتماعی، عزت نفس افزایش می یابد و بالعکس که نشان دهنده وجود رابطه مثبت معنادار بین رفتارهای مثبت مهارت اجتماعی و عزت نفس است.

مرادی و همکاران (۱۳۹۳) پژوهشی با عنوان اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی با روش چندرسانه ای بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان دختر ناشنوی پایه دوم راهنمایی انجام داد. نتایج نشان داد که برنامه آموزش چندرسانه ای بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان دختر ناشنوا، در گروه آزمایش به طور معناداری مؤثر بوده است. بنابراین، نتایج این پژوهش در راستای سایر پژوهش های مشابه انجام شده، بیانگر نقش مثبت استفاده از چندرسانه ای در رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان دختر ناشنوا بود.

-
1. Larsen
 2. Alice & Verting
 3. Hall
 5. Akhondnia

نتایج پژوهش حسینی نسب و همکاران (۱۳۸۹) با عنوان بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر عزت نفس دانش‌آموزان دختر پایه سوم مقطع متوسطه تبریز نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی بر عزت نفس کلی، عزت نفس تحصیلی و عزت نفس اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری دارد. عزت نفس خانوادگی و فردی آزمودنی‌ها پس از آموزش، افزایش یافت ولی این افزایش معنادار نبود.

زارعی زوارکی و همکاران (۱۳۹۱) پژوهشی تحت عنوان " تأثیر آموزش چندرسانه‌ای بر یادگیری درس زبان انگلیسی دانش‌آموزان کم بینا " با استفاده از روش پژوهشی شبه آزمایشی انجام دادند. جامعه آماری دانش‌آموزان کم بینای پایه سوم مقطع راهنمایی شهر تهران در سال ۸۷ نمونه‌ای به حجم ۲۰ نفر انتخاب شدند و در دو گروه آزمایش و گواه، به صورت تصادفی گمارده شدند. گروه آزمایش طی هشت جلسه با استفاده از نرم افزار محقق ساخته آموزش دیدند. نتایج به دست آمده از این پژوهش، نشان داد که آموزش چندرسانه‌ای بر افزایش میزان یادگیری درس زبان انگلیسی دانش‌آموزان کم بینای سال سوم مقطع راهنمایی موثر بوده است.

نریمانی و موسی زاده (۲۰۱۰) در پژوهشی در خصوص عزت نفس و اعتماد به نفس کودکان معلول با کودکان عادی دریافتند که کودکان عادی از هر دو جنس، نمره بالاتری را در عزت نفس نسبت به کودکان معلول به دست آوردند. این موضوع نشان می‌دهد که صدمه و آسیب در هر یک از اعضای بدن (وجود داشتن نقص در بدن)، عامل مهمی در ساختار شخصیتی انسان می‌باشد که بر عزت نفس تأثیر می‌گذارد.

ورنوسفادرانی^۱ (۲۰۱۴) پژوهشی با عنوان اثر بخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر افزایش عزت نفس دانش‌آموزان باختلال شنوایی در مدارس فراگیر انجام داد. نمونه این پژوهش شامل ۵۴ نفر از دانش‌آموزان با اختلال شنوایی بود که از نظر سن و هوش هم‌تا شده بودند. برای تجزیه و تحلیل نتایج از آزمون تی تست استفاده شد. نتایج نشان داد که آموزش مهارت‌های زندگی باعث ارتقای عزت نفس دانش‌آموزان با اختلال شنوایی می‌شود.

در تحقیقی توسط آلبالوشی و آلخالیف^۲ (۲۰۰۲)، بر روی سه گروه ۱۵ نفره به منظور تعیین اثر بخشی آموزش سنتی، آموزش سنتی در کنار تدریس چندرسانه‌ای و آموزش چندرسانه‌ای در مقایسه با هم انجام گرفت. در این پژوهش گروه اول از طریق آموزش سنتی به یادگیری پرداختند و گروه دوم در کنار روش سنتی از چندرسانه‌ای

1. Vernosfaderani
1. Al Balooshi & Alkhalifa

بهره می‌گرفتند و گروه سوم صرفاً به کمک چندرسانه‌ای به تدریس یادگیری پرداختند. نتایج این تحقیقات که بر روی ۴۵ نفر انجام شد، تفاوت معنی‌داری را بین گروه اول و سوم نشان نداد. به عبارتی دیگر گروه مورد آزمایش به روش سنتی در مقایسه گروهی که به روش استفاده از چندرسانه‌ای به یادگیری پرداخته بودند، تفاوت چندانی در یادگیری نداشتند. اما نتایج گروه که از هر دو روش تدریس، یعنی روش سنتی و روش استفاده از چندرسانه‌ای بهره‌جسته بودند، ۴۰ درصد پیشرفت در یادگیری و یادداری را نشان دادند. فراگیران در این روش مفاهیم درسی را بصورت معنی‌داری آموخته بودند و کارایی بهتری در حل مسائل داشتند.

رایز^۱ و همکاران (۲۰۱۰) یک مطالعه‌ی موردی را تحت عنوان "استفاده از فناوری اطلاعات مبتنی بر تمرین چندرسانه‌ای در تدریس ریاضیات به دانش‌آموزان فلج مغزی و عقب مانده‌ی ذهنی در مقطع ابتدایی" انجام دادند. در این پژوهش، دو دانش‌آموز مورد بررسی قرار گرفت. آنها مجموعه‌ای از چندرسانه‌ای‌های حل و تمرین را برای یکی از این دو دانش‌آموز، به منظور بهبود مهارت ریاضی به کار بردند. یکی از این دانش‌آموزان، عقب مانده‌ی ذهنی بود و دیگری، دچار فلج مغزی بود. این چندرسانه‌ای حل و تمرین، در داخل یک نظام مبتنی بر وب، قرار داشت تا از یادگیری حمایت کند. استفاده از چندرسانه‌ای به جای دفتر برای تمرین مسائل ریاضی، منجر به نگرش مثبت‌تر به یادگیری درس ریاضی در دانش‌آموزی شد که از چندرسانه‌ای استفاده کرده بود. همچنین پژوهشگران مشاهده کردند که از طریق چندرسانه‌ای حل و تمرین، این دانش‌آموز، خودمختارتر، علاقه‌مندتر، تلاش‌مندتر شد و به آسانی توانست مفاهیم ریاضی را یاد بگیرد و اشتیاق بیشتری را برای ادامه به کار، از خود نشان داد.

با توجه به پژوهش‌های صورت گرفته استفاده از شیوه‌های نوین در جهت آموزش به کودکان کم‌شنوا می‌تواند افق جدیدی را در فرایند آموزشی کشورمان تلقی شود. لذا هدف پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش مهارت ارتباطی بر عزت‌نفس دانش‌آموزان دختر کم‌شنوا می‌باشد.

روش

1. Raise

پژوهش حاضر از جمله پژوهش‌های کاربردی است که در آن از طرح شبه‌آزمایشی استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش‌آموزان دختر کم‌شنوا تشکیل می‌دهد که در پایه ششم مقطع ابتدایی در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ در آموزشگاه‌های استثنایی شهر تهران مشغول به تحصیل می‌باشند.

روش نمونه‌گیری و حجم نمونه: نمونه این پژوهش، تعداد ۳۰ نفر از دانش‌آموزان کم‌شنوا شهر تهران است که روش نمونه‌گیری با توجه به حجم کم نمونه به صورت در دسترس بود. ابزار اندازه‌گیری و نحوه جمع‌آوری داده در ادامه شرح داده شده است.

پرسشنامه عزت نفس کوپراسمیت^۱: این پرسشنامه را کوپراسمیت در سال ۱۹۶۷ ساخته است. این مقیاس ۵۸ سوال دارد، ۵۰ سوال آن عزت نفس را می‌سنجد و ۸ سوال آن (۵۵، ۴۸، ۴۱، ۳۴، ۳۰، ۲۰، ۱۳، ۶) دروغ سنج می‌باشد، در مجموع ۵۰ ماده آن به ۴ خرده مقیاس عزت نفس کلی، عزت نفس اجتماعی، عزت نفس خانوادگی و عزت نفس تحصیلی تقسیم می‌شود. نمره‌گذاری آن به صورت صفر و یک صورت می‌گیرد و پاسخ آن با بله و خیر مشخص می‌شود. افرادی که در این آزمون نمره بالاتر از ۲۵ کسب کنند، دارای عزت نفس بالا و فردی که پایین‌تر از این مقدار به دست آورد، دارای عزت نفس پایین می‌باشد. این آزمون در مطالعه‌های گوناگون پایایی و روایی کافی از خود نشان داده است. جانسون، رد فیلد، میلر و سیمپسون^۲ (۱۹۸۳) سیرز^۳ (۱۹۶۷) تایلور و ریتز^۴ (۱۹۶۸) از روش دو نیمه کردن پایایی ۰/۹ را گزارش کردند و با استفاده از روش‌های تصنیف، آلفای کرونباخ^۵ و گاتمن^۶ به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۸۷ و ۰/۸۰ بوده است (نریمانی، بیابانگرد و رجبی، ۱۳۸۵). در این پژوهش روایی آزمون مورد تایید اساتید حوزه روانشناسی قرار گرفت و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۴ به دست آمد.

طراحی و تولید نرم افزار آموزشی چندرسانه‌ای: با توجه به عدم وجود چندرسانه‌ای آموزشی ویژه‌ی کودکان کم‌شنوا جهت آموزش مهارت‌های ارتباطی، پژوهشگران به طراحی و ساخت چندرسانه‌ای آموزشی برای این کودکان مطابق با ویژگی‌های آنان اقدام نمودند. محققان در طراحی چندرسانه‌ای به فقدان شنوایی در این دانش‌آموزان توجه کرده و به جای زبان گفتاری از زبان اشاره همراه با گفتار استفاده نموده‌اند و محتوای درس را

1.Cooper Smith
2.Janson, RedFeld, Miller & Simpson
3.Sears
4.Tyler & Ritez
5.Cronbach's alpha
6.Gatman

به صورت متن نوشته و به دلیل این که تصویر و انیمیشن باعث جذاب‌تر شدن آموزش ناشنویان شده و انگیزه فراگیری آنها را افزایش می‌دهد، از فیلم و انیمیشن‌های زیرنویس شده استفاده شده است. در کل این چندرسانه‌ای به گونه‌ای طراحی شده که بیشتر حس دیداری را درگیر کرده و متناسب با ویژگی‌های دانش‌آموزان کم‌شنوا می‌باشد.

برنامه چندرسانه‌ای و اجرای پژوهش: هدف‌های برنامه آموزش مهارت ارتباطی به صورت چندرسانه‌ای عبارت بودند از: نحوه برقراری ارتباط با دیگران، پرهیز از رفتارهای ناپسند، ابراز وجود، ادراک دیگران، سلام کردن، احترام به بزرگترها، مدیریت هیجانات و غیره بود، که در ۷ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای برای گروه آزمایش اجرا شد و گروه کنترل به روش معمول آموزش دیدند در پایان آموزش پرسشنامه عزت نفس کوپر اسمیت در اختیار هر دو گروه قرار داده شد تا اثربخشی آموزش مهارت ارتباطی بر عزت نفس مورد بررسی قرار گیرد.

یافته‌ها

به منظور بررسی این فرضیه که آموزش مهارت‌های ارتباطی از طریق چندرسانه‌ای بر عزت نفس دانش‌آموزان کم‌شنوا اثرگذار است. نمرات دانش‌آموزان در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون در گروه‌های آزمایش و گواه با روش تحلیل کوواریانس با هم مقایسه شدند. جدول ۱ شاخص‌های توصیفی عزت‌نفس برای گروه‌های مورد مطالعه را نشان می‌دهد.

جدول ۱. اجرای برنامه چندرسانه‌ای آموزشی

جلسه	هدف
جلسه اول	معارفه و آشنایی با اعضای گروه و ارائه توضیحاتی در خصوص نرم افزار چندرسانه‌ای
جلسه دوم	آشنا کردن دانش‌آموزان با چگونگی برقراری ارتباط با دیگران و پرهیز از رفتارهای ناپسند که موجب طرد وی از طرف دیگران می‌شود بود (در این جلسه هدف ما این بود که با استفاده از عناصر چندرسانه‌ای به دانش‌آموزان یاد بدهیم به دیگران سلام بدهند از خود راضی و مغرور نباشند، چگونه با دیگران دوست شوند و با آنها ارتباط برقرار کنند، گوشه‌گیر نباشند، احساسات دیگران را درک کنند و با آنها ابراز همدلی نمایند).
جلسه سوم	در این جلسه هدف ما این بود که با استفاده از عناصر چندرسانه‌ای به دانش‌آموزان یاد بدهیم وقتی به کسی معرفی می‌شوند، رفتارهای مودبانه‌ای همچون از جا برخاستن، سلام کردن، لبخند بر لب داشتن و دست دادن، تشکر کردن و... داشته باشند. از کلمات هم‌چون: لطفاً، اگر ممکن است، بفرمایید، خواهش

می‌کنم، متشکرم و... استفاده کنند و اگر اشتباهی کردند یا باعث زحمت برای کسی شدند، از عبارت، معذرت‌خواهی استفاده کنند.

جلسه چهارم
 آشنا کردن دانش‌آموزان با چگونگی ابراز وجود (در این جلسه هدف ما این بود که با استفاده از عناصر چندرسانه‌ای به دانش‌آموزان یاد بدهیم در حضور دیگران صحبت کنند و نظرات و عقاید خود را بیان کنند و خجالت نکشند.

جلسه پنجم
 آشنا کردن دانش‌آموزان با اینکه بتوانند خیلی مودبانه به درخواست‌های دیگران «نه» بگویند، هنگام صحبت کردن با دیگران نوبت را رعایت کنند.

جلسه ششم
 آشنا کردن دانش‌آموزان با اینکه خشم و هیجانات خود را کنترل کنند (در این جلسه هدف ما این بود که با استفاده از عناصر چندرسانه‌ای به دانش‌آموزان یاد بدهیم، در هر شرایطی حتی در هنگام عصبانیت خوب و مودبانه رفتار کنند و از پرخاشگری جسمانی و کلامی پرهیز کنند، و دیگران را ببخشند).

جلسه هفتم
 آشنا کردن دانش‌آموزان با اینکه در فعالیت‌های گروهی شرکت کنند و به دیگران کمک کنند (در این جلسه هدف ما این بود که با استفاده از عناصر چندرسانه‌ای به دانش‌آموزان یاد بدهیم که در انجام کارها به دیگران کمک کنند و اگر قولی را می‌دهند حتماً به قول خود عمل کنند و امانت دار باشند).

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی عزت‌نفس برای گروه‌های مورد مطالعه

شاخص گروه	آزمون	میانگین	انحراف استاندارد	تعداد
آزمایش	پیش‌آزمون	۲۸/۳	۲/۷۵	۱۵
	پس‌آزمون	۳۳/۵	۲/۳۰	
کنترل	پیش‌آزمون	۲۷/۲۲	۲/۹۰	۱۵
	پس‌آزمون	۲۹/۴۵	۲/۵۰	

در جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد عزت‌نفس گروه آزمایش در پیش‌آزمون ۲۸/۳، ۲/۷۵ و گروه کنترل برابر با ۲۷/۲۲، ۲/۹۰ است. در پس‌آزمون نیز میانگین و انحراف استاندارد گروه آزمایش ۳۳/۵، ۲/۳۰ و گروه کنترل برابر با ۲۹/۴۵، ۲/۵۰ است.

برای بررسی فرضیه پژوهش از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد. قبل از استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس باید برخی از پیش‌فرض‌های مهم این آزمون آماری بررسی شود، چراکه رعایت نکردن این مفروضه‌ها ممکن است نتایج پژوهش را با سوگیری همراه کند. این مفروضه‌ها قبل از تحلیل کوواریانس برای این پژوهش بررسی شد و همه مفروضه‌های آزمون تحلیل کوواریانس برقرار بود؛ یعنی، استفاده از تحلیل کوواریانس برای تحلیل

داده‌های این پژوهش مناسب بود. برای بررسی مفروضه همگنی واریانس‌ها از آزمون لوین استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ ذکر گردیده است.

جدول ۳. آزمون F لوین برای بررسی همگنی واریانس‌ها در دو گروه در متغیر عزت نفس

شاخص‌ها	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	F	سطح معناداری
عزت نفس	۱	۲۸	۰/۳۲	۰/۵۸

با توجه به جدول ۳ آزمون $F(1,28)$ لوین^۱ برای همگنی‌ها در دو گروه کنترل و آزمایشی در متغیر عزت نفس با $F=0/32$ و سطح معناداری $0/58$ تایید می‌شود ($P>0/05$).

مفروضه دیگر بررسی همگنی شیب‌های رگرسیون می‌باشد بدین معنی که ضریب رگرسیون متغیروابسته از روی متغیرهای همپراش در گروه‌ها یکسان باشد. برای بررسی این مفروضه آزمون تحلیل واریانس (آزمون) استفاده شد.

در جدول شماره ۴ نتایج آزمون همگنی ضریب رگرسیون عزت نفس آورده شده است. چون F محاسبه شده ($P<0/05$)، $F < 1/65$ برای تعامل گروه و پیش‌آزمون در سطح کمتر از $0/05$ معنی‌دار نمی‌باشد، بنابراین داده‌ها از فرضیه همگنی شیب‌های رگرسیون یشتیبانی می‌کند و این فرضیه پذیرفته می‌شود و می‌توان تحلیل کوواریانس را اجرا نمود.

یکی دیگر از پیش‌فرض‌های انجام تحلیل کوواریانس نرمال بودن گروه‌ها می‌باشد که برای سنجیدن نرمال بودن از آزمون کلموگراف اسمیرنوف^۲ استفاده می‌شود. آزمون نرمال بودن یک توزیع یکی از شایع‌ترین آزمون‌ها برای نمونه‌های کوچک است که محقق به نرمال بودن آن شک دارد.

1. Levin

2. Kolmogorov-Smirnov

جدول ۴. آزمون پیش فرض همگنی شیب رگرسیون در متغیر عزت نفس

شاخص آماری منبع	مجموع مجذورات	درجه آزادی	F	سطح معناداری
گروه	۴/۰۴	۱	۰/۵۳	۰/۴۶
پیش آزمون	۱۳/۱۵	۱	۱/۸۵	۰/۱۹
گروه*پیش آزمون	۱۲/۵۰	۱	۱/۶۵	۰/۲۰
خطا	۲۱۲/۲۵	۲۶		

جدول ۵. آزمون کلموگروف اسمیرنف برای متغیر عزت نفس

متغیر	آماره کلموگروف اسمیرنف	معیار تصمیم گیری
آزمون	۰/۴۷۴	۰/۹۷

با توجه به آماره Z حاصل از آزمون ناپارامتریک ، کالموگروف اسمیرنف ۰/۴۷۴ و مقایسه با مقادیر بحرانی جدول برای سطح اطمینان ۹۵ درصد (۱/۹۶) معنادار نمی باشد و مقادیر مشاهده شده از مقادیر بحرانی کمتر است. بنابراین فرض صفر تایید می شود و توزیع نمرات متغیر وابسته (پس آزمون) برای گروه های آزمایش و کنترل نرمال است. بعد از تایید مفروضه های تحلیل کوواریانس، برای آزمون فرضیه پژوهش نتایج تحلیل کوواریانس در زیر آورده شده است.

جدول ۶. نتایج تحلیل کوواریانس دو گروه آزمایش و کنترل پس از کنترل متغیرهای مداخله گر

منبع شاخص	درجه آزادی	میانگین مجذورات	ضریب F	معناداری (P)	مجذور اتا	توان آماری
پیش آزمون	۱	۵۲/۸۳	۱۱/۱۲	۰/۰۰۲	۰/۲۹	۰/۹۲
گروه	۱	۶۳۰/۸۳	۱۳۷/۴۵	۰/۰۰۰۱	۰/۸۰	۱

بر اساس داده های جدول بالا، مشخص است به دلیل این که در متغیر گروه بندی ضریب معناداری برابر ۰/۰۰۰۱ می باشد و این مقدار خیلی کوچکتر از ضریب معناداری ملاک یعنی ۰/۰۱ است، بنابراین فرض اصلی پژوهش مبتنی بر تفاوت دو گروه آزمایش و کنترل تایید می شود، یعنی بین میانگین نمرات عزت نفس گروهی که مهارت ارتباطی را از طریق چند رسانه ای آموزش دیده اند و گروهی که این آموزش را نداشته اند، تفاوت معناداری وجود

دارد و فرض اصلی پژوهش با ۹۹ درصد اعتماد تأیید می‌شود و می‌توان نتیجه گرفت که آموزش مهارت ارتباطی از طریق چند رسانه‌ای بر عزت نفس دانش‌آموزان دختر کم‌شنوا اثر گذاشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

در افراد ناشنوا، محدود بودن ارتباطات اجتماعی آنان، دیدگاه‌ها و قضاوت‌های نادرست افراد جامعه، ناکامی‌های تجربه شده ناشنوایان در موقعیت‌های مختلف خانوادگی، تحصیلی، شغلی، تعاملات آن‌ها با والدین، معلمان، دوستان، آشنایان، بازخوردی که معمولاً به صورت منفی از آن‌ها دریافت می‌کنند و گاه تصور نادرستی که از ارتباط با افراد شنوا دارند، می‌تواند از عواملی باشد که بر کاهش عزت نفس آن‌ها مؤثر است که بالتبع می‌تواند بر جنبه‌های زندگی آن‌ها تأثیرات منفی بگذارد. در مورد دانش‌آموزانی که نیازمند آموزش‌های ویژه هستند دارا بودن سطح مناسبی از عزت نفس از اهمیت بسیاری برخوردار است. در مقابل، عزت نفس پایین موجب می‌شود این دانش‌آموزان در مقابل همسالان عادی خود احساس ضعف و حقارت کنند و روز به روز منزوی تر و مشکلات سازگاری و عاطفی آنان بیشتر شود. بنابراین، مهارت‌های اجتماعی یکی از عناصر اجتماعی شدن در کلیه ی فرهنگها و جوامع است. همچنین توانایی ارتباطی مؤثر با دیگران بخش بزرگی از توانایی عملکرد بین فردی را تشکیل می‌دهد. از سویی حامیان استفاده از فناوری در آموزش ویژه، بر تأثیر مثبت آن در زمینه‌ی افزایش اعتماد به نفس، استقلال، کیفیت زندگی و خودپنداره دانش‌آموزان با نیازهای ویژه تأکید می‌کنند (هنیفین و ورمیلیون^۱، ۲۰۰۰) و معتقدند که استفاده از نرم‌افزارها در عادی‌سازی، یکپارچه‌سازی و آموزش فراگیر، موثر است (زارعی زوارکی و جعفرخانی، ۱۳۸۸). در واقع فناوری اطلاعات و ارتباطات، محدوده‌ای وسیع از منابع را در اختیار معلمان و یادگیرندگان قرار می‌دهد. اگر این گستره عظیم از منابع را بتوانیم به طور کارآمد مورد استفاده قرار دهیم، این منابع می‌تواند همه‌ی یادگیرندگان و همچنین هر معلمی با هر مقدار حجم کاری را در امر یادگیری و آموزش برانگیزاند و به آن‌ها این امکان را بدهد که از میان این منابع بسیار دست به انتخاب بزنند. دانش‌آموزان دارای نیازهای آموزشی ویژه می‌توانند از فناوری اطلاعات و ارتباطات به شیوه‌های بهره‌مند شوند که دیگر دانش-

1. Hannifin & Vermillion

آموزان عادی به همان شیوه از این فناوری سود می‌برند (اسپاروهایک و هیلد^۱، ۲۰۰۷، ترجمه زارعی زوارکی و ولایتی، ۱۳۹۱).

با توجه به اینکه پژوهش حاضر با هدف اثربخشی آموزش مهارت ارتباطی از طریق چند رسانه‌ای بر عزت‌نفس دانش‌آموزان دختر کم‌شنوا صورت پذیرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که آموزش مهارت ارتباطی از طریق چند رسانه‌ای بر عزت‌نفس دانش‌آموزان دختر کم‌شنوا اثر گذاشته است. این نتیجه با یافته‌های محمودی (۱۳۹۲)، مرادی و همکاران (۱۳۹۳)، حسینی نسب و همکاران (۱۳۸۹)، زارعی زوارکی و همکاران (۱۳۹۱)، ورنوسفادرانی^۲ (۲۰۱۴)، آلبالوشی و آخالیفایا^۳ (۲۰۰۲)، رایز^۴ و همکاران (۲۰۱۰) همسو و هماهنگ است. یافته‌ها نشان داد کودکانی که در برابر آموزش‌های چند رسانه‌ای قرار داشتند، به گونه مشهود مهارت‌های ارتباطی را یاد گرفتند در واقع نرم افزارهای چند رسانه‌ای علاوه بر سهولت کار با آن توانسته با ایجاد تنوع در رنگ‌ها و تصاویر، انیمیشن، فیلم زیرنویس شده محیطی جذاب را برای این کودکان که از نعمت شنوایی محروم اند ایجاد کند و هم چنین، خودتمرینی با این نرم افزار موجب شده تا کودک در هر زمان با واژگان تصویری بتواند تمرین کند. این نتایج با نتایج گزارش شده توسط کارال و شیلبر^۵ (۲۰۱۰)؛ سیلورمن و هنیس^۶ (۲۰۰۹) هم سو است. به طوری که چند رسانه‌ای کودک را در موقعیت‌های ساختگی خود قرار می‌دهد و او را وادار به تکرار می‌کند.

رایانه بخش گرانبهایی از فناوری برای کودکان با نیازهای ویژه است که منابع مختلفی اطلاعاتی از قبیل متن، صدا و تصویر را به صورت همزمان و هماهنگ در کنار هم ارائه داده و باعث کسب تجربه میشود و عامل محرکی برای کودکان است تا بتوانند مهارت‌های کلامی و ارتباطی خود را بهبود بخشند. این فناوریهای آموزشی میتوانند در یادگیرنده جهت ایجاد انگیزه، عزت نفس، تقویت توجه، به عنوان پاداش و تقویت بیرونی، افزایش عملکرد و تعامل اجتماعی، واسطه تعامل اجتماعی بین درمانگر و دانش آموز با نیاز ویژه، رشد تقلید و یادگیری و به عنوان یک دستیار در درمان این دسته از افراد موثر باشند (کاستا و همکاران^۷، ۲۰۰۹).

-
1. Sparrow Hack & Hilde
 2. Vernosfaderani
 3. Al Balooshi & Alkhalifa
 4. Reis
 5. Karal & Şilbir
 6. Silverman & Hines
 7. Kasta

از بررسی پژوهش‌های موجود بر طبق یافته‌ها میتوان نتیجه گرفت که چندرسانه‌ای به عنوان یک روش فعال و نوین آموزشی با قابلیت‌هایی چون به کارگیری چند حس در فرایند آموزش، درگیر ساختن یادگیرنده، منعطف ساختن محیط یادگیری، توجه به نیازهای خاص کودکان با نیازهای ویژه، به شیوه موثری بر عزت نفس و مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان میتواند اثرگذار باشد. در برخی مدارس ویژه برنامه‌های آموزشی و پرورشی دانش آموزان بیشتر بر بعد مهارت‌های تحصیلی و آموزشی تأکید می‌کنند و وقت و هزینه کمتری صرف آموزش مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی کودکان و دانش آموزان با نیازهای ویژه میشود. در نتیجه این دانش آموزان در کسب کفایت‌ها و مهارت‌های اجتماعی با برخی کمبودها مواجه هستند. بر این اساس، پیشنهاد میشود آموزش این مهارت‌ها با استفاده از چندرسانه‌ای به دانش آموزان، جزء برنامه‌های آموزشی قرار گیرد و با بهره‌گیری از تجارب متخصصان و مربیان این رشته‌ها در مدارس ویژه و با کمک تکنولوژی‌بسته‌های آموزشی، دانش آموزان را آموزش دهند.

همچنین نتایج مطالعات نشان می‌دهد که کاربرد آموزش مبتنی بر رایانه در دانش آموزان احساس بهتری نسبت به موفقیت در مدرسه ایجاد می‌کند و دانش‌آموزانی که در مدارس فناوری‌محور آموزش می‌بینند، نسبت به دانش‌آموزان مدارس عادی از عزت نفس و اعتماد به نفس بیشتری برخوردارند (زمانی، قصابپور و جبل‌عالمی، ۱۳۸۹؛ زمانی، عابدی، سلیمانی و امینی، ۱۳۸۹). رایانه و چندرسانه‌ای به دلیل استفاده از چند حس در فرایند آموزش قادرند، محیط یادگیری را دگرگون و آن را جذاب و سبب جذب دانش‌آموزان و فراگیران به فرایند یادگیری شوند، محرک‌های تقویت‌کننده‌ای به روند آموزش و یادگیری تزریق کنند و به تثبیت آموخته‌ها و پایداری مواد درسی کمک و منجر به بهبود کیفیت آموزش و بهبود مهارت‌های ارتباطی و به تبع آن عزت نفس شوند. لذا پیشنهاد می‌شود که از نرم افزارهای چندرسانه‌ای برای غنی‌تر ساختن محیط یادگیری دانش آموزان کم‌شنوا در کنار آموزش متداول بهره گرفته شود و همچنین پیشنهاد می‌شود که معلمان تا آن جا که امکان دارد، چندین حس را در فرایند یادگیری درگیر سازند. چندرسانه‌ای‌ها به واسطه‌ی تجارب یادگیری چندحسی که در اختیار دانش آموزان کم‌شنوا قرار می‌دهند، این امکان را فراهم می‌کنند.

همچنین در طراحی چند رسانه‌ای باید دقت زیادی شود، چرا که اگر طراحی برنامه‌های چند رسانه‌ای، اصولی و مطابق با خصوصیات این دانش آموزان نباشد نمی‌توان انتظار اثر بخشی و کارایی بالایی از آن داشت. هم‌چنین،

تسلط معلمان بر برنامه های آموزشی چند رسانه ای و مهارت آنان در استفاده از این رسانه ها در موقعیت های آموزشی یکی از عوامل موفقیت یادگیرندگان است. بنابراین، استفاده از این شیوه نوین در جهت آموزش به دانش آموزان با اختلال شنوایی می تواند افق جدیدی در فرایند آموزشی کشورمان تلقی شوند.

منابع

- احمدی، محمدسعید. (۱۳۹۳). تأثیر مهارت های ارتباطی با رویکرد دینی بر عزت نفس و سلامت روانی دانش آموزان. *مجله علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی زنجان*. دوره ۲۲، شماره ۹۰: ۱۲-۲۲.
- اسپاروهاک، آنی و هیلد، یسانی. (۲۰۰۷). *فناوری اطلاعات و ارتباطات و نیازهای آموزشی ویژه*. ترجمه ی اسماعیل زارعی زوارکی و الهه ولایتی. (۱۳۹۲). تهران: انتشارات آبیژ.
- اسماعیل عظیمی. (۱۳۹۲). اصول طراحی و نقش بازیهای آموزشی رایانه ای در آموزش نابینایان. *مجله تعلیم و تربیت استثنایی*. سال سیزدهم، شماره ۲: ۴۵-۴۹.
- به پژوه، احمد و صالحی، محمود. (۱۳۷۹). مقایسه هوش غیر کلامی دانش آموزان ناشنوا و شنوا در گروه های سنی شش، نه و دوازده سال. *مجله روانشناسی و علوم تربیتی*. ۳۰ (۲): ۱۱۰-۹۵.
- حسینیان، سیمین؛ پورشهریاری، مه سیما و نصرالله کلانتری، فاطمه. (۱۳۸۶). رابطه بین شیوه های فرزندپروری مادران و عزت نفس دانش آموزان دختر ناشنوا و شنوا. *پژوهش در حیطه کودکان استثنایی*. سال هفتم، شماره ۴: ۲۸۴-۲۶۷.
- حسینی نسب، سید داود؛ مصرآبادی، جواد و آقا جان زاده، ناهید. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر آموزش مهارت های اجتماعی بر عزت نفس دانش آموزان دختر پایه سوم مقطع متوسطه تبریز. *مجله علوم تربیتی*. سال سوم، شماره ۱۱: ۶۴-۴۷.
- خزائی، آذر؛ نیلی، محمدرضا و شریفی درآمدی، پرویز. (۱۳۹۳). تأثیر آموزش به سبک محاوره ای از طریق چند رسانه ای بر افزایش مهارت ارتباطی دانش آموزان دختر کم شنوا. *فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*. سال پنجم، شماره دوم: ۱۴۰-۱۲۳.
- رحمانی شکیب، محمد. (۱۳۹۲). *بررسی مقایسه ای مهارت های اجتماعی و عزت نفس دانش آموزان ناشنوا و استرس والدین آن ها در مدارس استثنایی و تلفیقی*. پایان نامه کارشناسی ارشد: دانشگاه تهران.
- رنجبر، جبار؛ ترخان، مرتضی؛ طاهر، محبوبه؛ حسین خانزاده، عباسعلی و عیسی پور، مهدی. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش مهارت های ارتباطی بر خودپنداره و احساس تنهایی دانش آموزان با آسیب شنوایی. *مجله روانشناسی مدرسه*. دوره ۴، شماره ۱: ۵۲-۳۸.
- زمانی، بی بی عشرت؛ قصابپور، بیتا و جبلعاملی، جلال. (۱۳۸۹). بررسی نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدهای فراروی مدارس هوشمند. *نوآوریهای آموزشی*. سال نهم، پیاپی ۳۶: ۷۹-۱۰۱.
- زمانی، بی بی عشرت؛ عابدی، احمد؛ سلیمانی، نسیم و امینی، نرجس. (۱۳۸۹). بررسی مراحل علاقه مندی دبیران مدارس متوسطه شهر اصفهان به فناوری اطلاعات و ارتباطات براساس مدل پذیرش مبتنی بر علاقه ها لوهارد. *مطالعات آموزش و یادگیری*. شماره ۲: ۱۳۲-۱۰۷.
- عارفی، مژگان؛ قاننی حصارویه، مهنوش و ابراهیم پور، فاطمه. (۱۳۹۲). مقایسه توانایی نظریه ذهن بین کودکان ناشنوا و شنوا ۹ تا ۱۱ سال. *مجله تعلیم و تربیت استثنایی*. سال سیزدهم، شماره ۷: ۷۳-۷۱.
- فلورین، لنی و هگرتی، جان. (۲۰۰۴). *فناوری اطلاعات و ارتباطات و نیازهای آموزشی ویژه*. ترجمه: اسماعیل زارعی زوارکی و فاطمه جعفرخانی. (۱۳۹۱). تهران: آوای نور.

قاسم آبادی، محمد. (۱۳۷۷). ارتباطات و پیوندهای اجتماعی ضامن سلامت فرد و جامعه. نشریه کار و کارگر. قویدل، فریبرز؛ شفیعی، ناهید و پیرزادی، حجت. (۱۳۹۳). مقایسه تأثیر مداخله به هنگام و دیر هنگام در رشد اجتماعی دانش‌آموزان دارای نیازهای ویژه شنوایی. فصلنامه کودکان استثنایی. سال چهاردهم، شماره ۱: ۶۵-۷۵

کریمی، مرضیه. (۱۳۸۸). بررسی اصول و روش های مهارت های ارتباطی بر مبنای سنت معصومان (ع). پایان نامه کارشناسی ارشد: دانشگاه علامه طباطبائی.

محمودی، احمد. (۱۳۹۲). مقایسه عزت‌نفس و مهارت اجتماعی دانش‌آموزان ناشنوا و نابینا در مقطع راهنمایی تحصیلی شهرستان کرج. مجله تعلیم و تربیت استثنایی. سال سیزدهم شماره ۴: ۲۸-۲۰.

مرادی، رحیم و شریفی درآمدی، پرویز. (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی با روش چند رسانه‌ای بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دختر ناشنوای پایه دوم راهنمایی. پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری. سال چهارم، شماره دوم: ۱۴۴-۱۳۱.

میرمحمدصادقی، مهدی. (۱۳۸۳). نقش آموزش مهارت‌های ارتباطی بر عزت‌نفس و روابط بین‌فردی نوجوانان پسر بی-سرپرست ساکن موسسات شبانه روزی شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد: علوم بهزیستی و توانبخشی. میلانی فر، بهروز. (۱۳۷۸). روانشناسی کودکان ونوجوانان استثنایی. نشر قومس.

نظامی‌پور، الهام؛ عبدالمنافی، عاطفه؛ اعتمادی‌نیا، مهین و ایزدی‌نیا، نسرین. (۱۳۹۴). اثربخشی نقاشی درمانی در کاهش رفتارهای پر خاشگرانه دانش‌آموزان دختر کم‌شنوا. مجله تعلیم و تربیت استثنایی. سال پانزدهم، شماره ۳: ۳۱-۳۸.

نوروزی، داریوش؛ احمدزاده، بیانی و آقابرانی، نجمی. (۱۳۹۰). تأثیر آموزش چند رسانه‌ای بر میزان یادگیری و یاددای درس ریاضی دانش‌آموزان پسر در خودمانه. فصلنامه روانشناسی افراد استثنایی. شماره چهارم، سال اول.

نیکخو، فاطمه. (۱۳۸۹). بررسی وضعیت خواندن در دانش‌آموزان ناشنوا. نشریه تعلیم و تربیت استثنایی. ۵۹: ۱۰۵-۵۴.

نیلی، محمدرضا؛ نصر، احمد رضا؛ شریف، مصطفو مهر محمدی، محمود. (۱۳۸۹). لزام‌ها و پیامدهای برنامه درسی پاسخگو در آموزش عالی: جامعه شناختی کاربردی (چاپ دوم). اصفهان: انتشارات دانشگاه دولتی اصفهان.

- Akhondia, A. (2009). The effective multimedia instruction in remedy spelling disability students specific learning in Iran. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15(30), 1951-1954.
- Al Balooshi, F., & Alkhalifa, E. M. (2002). Multi-modality as a cognitive tool, special -issue: Innovations in learning technology. *Journal of International Forum of Educational Technology and Society*, 5(4), 49-55 .
- Aro, K.L ; Bundy, K.A .(2007). *social skills training for young adolescents*, New York :Dover 233-242
- cheng , y .(2010). exploring the social competence of student with autism spectrum conditions in a collaborative virtual learning environment-the pilot study. *Computer & education* 54. 1068-1077.
- Goldstein ,H& Morgan,L.(2004). *social interaction and models of friendship development*. Available site : <http://www.eric.com>.
- Hannifin, R. D., & Vermillion, J. R. (2000). Multimedia education. *Electronic Journal for Integrating of Technology in Education*, 7, 87-9.
- Hegde, M. N. (2006). *Treatment protocol for language disorders in children*. Plural Publication.
- Khan, T, M.(2010). The effect of multimedia learning on children and behavioral sciences. 2, 4341-4345.

- Narimani, M. & Mousazadeh, T. (2010) Comparing self-esteem and self-concept of handicapped and normal students. *Procedia social and Behavioral Sciences*, Vol. 2, 1554-1557
- Rath, S. & Nanda, S. (2012). Self concept: A psychological study on adolescence, *International Journal of Multidisciplinary Research*, 2, 1-13.
- Reis, M. G. A. D., Cabral, L., Peres, E., Bessa, A., Valente, A., Morais, R., Soares, S., Baptista, A., Aires, A., Escola, J. J., Bulas-Cruz, J. A., & Reis, M. J. C. S. (2010). Using information technology based exercise in primary mathematics technology of children with cerebral palsy and mental retardation: A case study. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*(TOJET), vol. 9,106-118.
- Rosenblum, L.P.(2000) perception of the impact of visual impairment on the lives of adolescents. *Jornal of visual Impairment & Blindug*,434-447 .
- Sacks, S. Z., Wollfe, K. E.(2006) *Teaching social skills to student with visual impairments: From Theory to Practice*. New York, AFB Press, American Foundation for the Blind.
- Tokinan, B., Bilen, S.(2010). Self-esteem assessment form development study. *Procedia social and Behavioral Sciences*, Vol. 2, pp 4366-4369 .
- Vernosfaderani, A.M. (2014). The effectiveness of life skills training on enhancing the self-esteem of hearing impaired students in inclusive schools. *Open Journal of Medical Psychology*, 3, 94-99.
- Karal, H., & Şilbir, L. (2010). The research about the usability of a visual dictionary developed for the hearing impaired students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 9, 1624-1628.
- Silverman, R., & Hines, S. (2009). The effects of multimedia-enhanced instruction on the vocabulary of English-language learners and non-English-language learners in pre-kindergarten through second grade. *Journal of Educational Psychology*, 101(2), 305-314.

The effectiveness of Teaching Communicative Skills Through Multimedia on the Self-esteem of Girl Students with Hearing Disability

Azar Khazaie^۱, Mohamad Reza Nili^۲, Soraya Khazaie^۳, Zahra Derikvandi^۴

Abstract

This study aims to assessing the effectiveness of communicative skills thought through multimedia on the self-esteem of girl students with hearing disability. The research methodology employed semi empirical type and the statistical population encompassed the whole girl students with hearing disability at sixth grade in Tehran city. With the sampling method, thirty students were selected and were randomly divided into two groups: control and experiment. The tool for collecting data in this study was Kupper smith's self-esteem questionnaire. This scale has 58 questions in which 50 questions are for evaluating the self-esteem and eight questions for lie detector. In total, the 50 questions were divided into four subscales naming: total self-esteem, social self-esteem, family self-esteem and educational self-esteem. The grades are one and zero and the answers are whether Yes or No. The experiment group was trained through multimedia software developed by the researchers , and the control group was kept away from the independent variable. An initial pre-test was conducted on both groups. Therefore the experiment group was exposed to independent variable and post test was conducted on both groups. Statistical approaches in two levels of descriptive (central and dispersal indexes) and deductive (covariance' s single variable analysis) were used for analyzing the research's data. Generally the results showed that students' self esteem increased by teaching communicative skills using multimedia.

Keywords: Instructional multimedia; communication skills; self-esteem; impaired students

1. Ph.D Student, Instructional Technology, Faculty of Education & Psychology, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran, Corresponding author, azar.khazai@yahoo.com,

2 .Associate Professore, Faculty of Education & Psychology, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

3.Ph. D student, Inforamation Technology in Higher Education, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

4 .MA Instructional Technolog,, Faculty of Education & Psychology, Arak University,, Iran.